

ตำนานพระพุทธสิหิงค์

โดย

หลวงวิจิตรวาทการ

กรมศิลปากรพิมพ์แจก

แก่ผู้ที่บริจาคทรัพย์บูชาพระพุทธสิหิงค์

ในงานวันเรงดวนชนย์ใหม่

พุทธศักราช

๒๔๘๒

ตำนานพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์

โดย

หลวงวิจิตรวาทการ

กรมศิลปากรพิมพ์แจก

แก่ผู้ที่บริจาคทรัพย์บูชาพระพุทธรูปสี่หิ๊งค์

ในงานวันเรีงวันขึ้นปีใหม่

พุทธศักราช

๒๔๗๒

313

296:31212

Q 52707

ตำนานพระพุทธรูปสังค

โดย

หลวงวิจิตรวาทการ

เรื่องตำนานหรือประวัติของพระพุทธรูปสังค ได้มีท่านผู้เรียบเรียงไว้แล้วหลายท่าน เช่นพระโพธิรังษี ปราชญ์เชียงใหม่ ได้เขียนเป็นภาษามคธราว พ.ศ. ๑๘๖๐ และบรรยายเรื่องราวมาจนถึง พ.ศ. ๑๘๕๔ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงนิพนธ์ต่อจากพระโพธิรังษี มาจนถึงปัจจุบันสมัย หลวงบริบาลบุรุษภัณฑ์ ได้เรียบเรียงใหม่เป็นตำนานย่อและกล่าวข้อวิจารณ์ในทางโบราณคดี ส่วนข้อความที่ข้าพเจ้าจะเขียนต่อไปนี้จะได้เก็บข้อเท็จจริงที่ท่านผู้รู้เหล่านั้นได้ค้นคว้า

3.111 00 4571053

แล้ว มาเรียบเรียงไว้ให้เป็นตำนานอ่านง่าย เพื่อ
ความสะดวกและเข้าใจแก่ประชาชนทั่วไป

ตำนานโดยย่อมีอยู่ว่า พระพุทธสิหิงค์เป็นพระ
พุทธรูปที่พระมหากษัตริย์ลังกาได้ทรงสร้างขึ้นเมื่อ
พ.ศ. ๗๐๐ ได้เข้าตั้งยามในสมัยพ่อขุนรามคำ
แหง ซึ่งเป็นสมัยต้นที่ประเทศสยามได้กำเนิดชน
ฉะฉานจึงต้องนับว่าพระพุทธสิหิงค์เป็นพระพุทธรูปคู่
บ้านคู่เมืองของสยามอย่างแท้จริง

แต่ในเมืองไทยเรา พระพุทธรูปที่ทรงพระนาม
ว่า พระพุทธสิหิงค์ นั้น มีอยู่ถึง ๓ องค์ คือ

๑. ในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ พิพิธภัณฑสถาน
แห่งชาติ จังหวัดพระนคร

๒. ในหอพระสิหิงค์ จังหวัดนครศรีธรรมราช
และ

๓. ในวัดพระสิงค์ จังหวัดเชียงใหม่

เมื่อเป็นดังนี้ ก็เกิดปัญหาว่า องค์ไหนเป็นพระ

พุทธดิหิงคที่พระมหากษัตริย์ดังกาได้ทรงสร้าง เมื่อ
พ.ศ. ๒๐๐ และเข้ามาตั้งยามในสมัยพ่อขุนราม
คำแหง

หลวงบริบาลบุรุษได้เรียบเรียงข้อวิจารณ์
ไว้โดยถ้อยคำ โดยอาศัยเหตุผลในลักษณะของ
ศิลปกรรมและโบราณคดี และเมื่อเขาถึงขณะ
พระพุทธรูปดังกาเข้ามาเทียบเคียงแล้ว พระพุทธ
ดิหิงคที่ใดลักษณะอันควรเชื่อว่าสร้างในลังกานั้น ก็
มีอยู่องค์เดียว คือพระพุทธรูปที่ประดิษฐานอยู่
ณพระที่นั่งพุทไธสวรรย์ ในพิพิธภัณฑสถานแห่ง
ชาติ จังหวัดพระนคร ซึ่งได้เชิญเสด็จออกมาให้
ประชาชนทำสักการบูชาและสร้าง ตามจารึกประ
เพณีของไทยในวันนักขัตตฤกษ์ขึ้นปีใหม่

พระพุทธรูปพระองค์นี้ เป็นพระพุทธรูปนั่ง
ขัดสมาธิราบ ส่วนสูงวัดจากพื้นถึงยอดเศียร
ได้ ๒๘ เซนติเมตร ส่วนกว้างวัดตามหน้าคอก ได้

๖๓ เซนติเมตร พระธรรมได้ส่วนแถมงามที่สุด ซึ่ง
เมื่อยกพระพุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลกเสียแล้วจะ
หาพระพุทธรูปโบราณในเมืองไทยงามได้ส่วนเทียบ
เทียมพระพุทธรูปดีหิ้งค์ไม่มีเลย

ตำนานของพระโพธิรังษี กล่าวหาว่าพระพุทธ
ดีหิ้งค์นี้ เจ้าดังกา ๓ องค์ได้ร่วมพระทัยกันพร้อม
ด้วยพระอรหันต์ในเกาะดังกาดร้างขึ้นเมื่อราว พ.ศ.
๗๐๐ ก่อนจะสร้างก็ได้ปรึกษาดอบสวนถึงพระพุทธ
ลักษณะอย่างถ้วน โดยหมายจะให้ได้พระรูป
เหมือนองค์พระพุทธเจ้าจริง ๆ ถึงกับตำนานกล่าว
ว่า พระยานาคซึ่งเคยเห็นองค์พระพุทธเจ้ามาแปลง
กายให้ดูเป็นตัวอย่าง ในขณะที่ทำการหล่อ ช่างคน
หนึ่งทำไม่ถูกพระทัยเจ้าองค์หนึ่ง เจ้าองค์หนึ่งทรง
พระพิโรธหุดด้วยไม้ถักนิ้วมือช่างเจ็บปวด ครั้น
เมื่อหล่อพระพุทธรูปดีหิ้งค์แล้ว นวพระหัตถ์พระ
พุทธรูปดีหิ้งค์ก็มีรอยพิรุชไปนิ้วหนึ่ง

มาถึงสมัยพ่อขุนรามคำแหง (พ.ศ. ๓๘๒๐-๓๘๖๐) มีพระภิกษุลังกาเข้ามาสู่ประเทศสยาม พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงทราบถึงลักษณะทั้งดงามของพระพุทธรูปหิมาลัยก็โปรดเกล้าฯ ให้พระยานครศรีธรรมราช แต่งทูตเชิญพระราชสาส์นไปขอประทานพระพุทธรูปหิมาลัยจากพระเจ้ากรุงลังกา พระเจ้ากรุงลังกา ก็ถวายมาตามพระราชประสงค์ พ่อขุนรามคำแหง เสด็จไปรับพระพุทธรูปหิมาลัยถึงนครศรีธรรมราช แล้วเชิญมาประดิษฐาน ณ กรุงสุโขทัย ในการเดินทางจากนครศรีธรรมราชถึงสุโขทัย ซึ่งในครั้งกระนั้น ไม่รู้ว่าจะต้องใช้เวลาสักกี่วันก็เดื่อนั้น ตลอดเวลาที่เคลื่อนขบวนเดินทางไป พ่อขุนรามคำแหงได้ทรงประกอบองค์พระพุทธรูปหิมาลัยไปตลอดทาง

พระมหากษัตริย์กรุงสุโขทัยทุกพระองค์ ได้ทรงเคารพบูชาพระพุทธรูปหิมาลัยตลอดมา ครั้นเมื่อใดที่กรุงศรีอยุธยา^๕ ทางสุโขทัยอ่อนกำลังลง สมเด็จพระ

พระบรมราชาธิราชที่ ๓ (ขุนหลวงพะงั่ว) เจ้ากรุงศรีอยุธยา ได้ส่งโขนไทยไปในอำนาจเมื่อ พ.ศ. ๓๕๒๐ พญาไยลือไทย เจ้ากรุงสุโขทัยถูกดลตำแหน่งเป็นเจ้าประเทศราช ลงมาครองพิษณุโลก ได้อัญเชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานไว้ที่พิษณุโลกด้วยเมื่อพญาไยลือไทยสิ้นพระชนม์แล้ว ส้มเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ ก็โปรดให้เชิญพระพุทธสิหิงค์โดยทางเรือลงมาไว้กรุงศรีอยุธยา

พญาไยลือไทยจะสิ้นพระชนม์ปีใดไม่แน่ ฉะนั้นจึงไม่ทราบแน่นอนว่าพระพุทธสิหิงค์ได้ประดิษฐานอยู่พิษณุโลกนานเท่าใด

เมื่อทางกรุงศรีอยุธยาได้กรุงสุโขทัยไว้ในอำนาจแล้ว ได้จัดการแบ่งเขตปกครองออกเป็นสองมณฑล คือเมืองตาก เมืองกำแพงเพชร และเมืองนครสวรรค์เป็นมณฑลหนึ่ง มีเมืองกำแพงเพชรเป็นเมืองหลวง ให้พระยาบุรุษวิระเป็นผู้

ปกครอง และเมืองสุโขทัย สวรรคโลก กับ
พิษณุโลก เป็นอัครมณฑลหนึ่ง ให้เจ้านายในวงศ์
พระร่วงปกครอง เมื่อสิ้นเจ้านายในวงศ์พระร่วง
แล้ว ตามธรรมเนียมราชทายาทแห่งกรุงศรีอยุธยา
ขึ้นไปปกครองเอง พระยาอริยวิรุณหิศครองกำแพง
เพชรนั้น ปรากฏว่าเป็นราชบุตรเลี้ยงของสมเด็จพระ
บรมราชาธิราชที่ ๓ โดยพระมเหสีของสมเด็จพระ
บรมราชาธิราชที่ ๓ นั้นได้สามีและมีบุตรชายคน
หนึ่งก่อนที่จะได้เป็นพระมเหสี พระยาอริยวิรุณหิศ
ปรารถนาจะได้พระพุทธสิหิงค์ไปประดิษฐานไว้ที่เมือง
กำแพงเพชร จึงให้พระมเหสีผู้เป็นพระมารดาของ
ตนขอพระพุทธรูปองค์หนึ่ง พระบรมราชาธิราชที่ ๓
พระราชทานและโปรดให้ขุนพุทธบาทผู้รักษาวัด
เลือกพระพุทธรูปส่งไปองค์หนึ่ง พระมเหสีได้ให้
ดินบนขุนพุทธบาท เลือกพระพุทธสิหิงค์ส่งไป ทัง
นี้เป็นไปได้ไม่แน่ แต่ต้องก่อน พ.ศ. ๑๘๓๓ เพราะ

สมเด็จพระบรมราชาธิราชสวรรคตใน พ.ศ. ๓๘๓๓
 และเมื่อเรื่องต่อไปว่า ใน พ.ศ. ๓๘๓๓ นั้นเองมีภิกษุ
 รูปหนึ่งอยู่ในเมืองกำแพงเพชร บิณฑบาตของ
 พระพุทธลีลึงคด้วยขมลง แล้วนำพระรูปจำลอง
 ไปเซียงราย เจ้ามหาพรหมผู้ครองนครเซียงราย
 ได้เห็น ก็ชวนเจ้ากอนาพชายผู้ครองนครเซียงใหม่
 ยกกองทัพไปกำแพงเพชร และขอพระพุทธลีลึงค
 พระยายุธิษฐิระต้องยอมยกพระพุทธลีลึงคให้ไป
 พระพุทธลีลึงคจึงได้ไปประดิษฐานอยู่เซียงรายใน
 พ.ศ. ๓๘๓๓

พระพุทธลีลึงคประดิษฐานอยู่เซียงรายราว ๒๐ ปี
 ในขณะอยู่เซียงรายนี้ เจ้ามหาพรหมให้ช่างตัดนิ้ว
 พระหัตถ์พระพุทธลีลึงคซึ่งพิการมาแต่เดิมนั้นออกเสีย
 แล้วบนหุ่นขมลงหล่อเนื้อทองสัมฤทธิ์เทติดเข้าใหม่จน
 นิ้วพระหัตถ์บริบูรณ์ พอดี พ.ศ. ๓๘๕๐ เซียงใหม่
 กับเซียงรายเกิดวิวาทถึงกับรบกัน เซียงรายแพ้

เจ้าแสนเมืองมา เจ้าครองนครเชียงใหม่ ก็เชิญพระ
พุทธสิหิงค์มาไว้เชียงใหม่ พระพุทธสิหิงค์ประดิษฐาน
อยู่เชียงใหม่ราว ๒๕๕ ปี สมเด็จพระนารายณ์มหาราช
ตีเมืองเชียงใหม่ได้ใน พ.ศ. ๒๒๐๕ โปรดเกล้าฯ ให้
เชิญพระพุทธสิหิงค์มาประดิษฐานไว้ ณ วัดพระศรี
สุวรรณเพ็ญกรุงศรีอยุธยา ครั้นเมื่อกรุงศรีอยุธยา
เสียแก่พม่าครั้งที่ ๒ เชียงใหม่เป็นพวกพ้องพม่า
จึงสามารถเชิญพระพุทธสิหิงค์กลับไปเชียงใหม่ได้
เมื่อ พ.ศ. ๒๓๓๐

มาถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ เมื่อเชียงใหม่ได้
รวมอยู่กับไทยแล้ว พม่ายกกองทัพมาล้อม
เชียงใหม่ สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกโปรด
เกล้าฯ ให้สมเด็จพระอนุชาธิราช กรมพระราชวัง
บวรมหาดุสิตสิงหนาทยกกองทัพไปขับไล่กองทัพพม่า
ไปพ้นเมืองเชียงใหม่ ครั้นแล้วสมเด็จพระ
ราชวังบวร จึงทรงเชิญพระพุทธสิหิงค์มากรุงเทพฯ

(พ.ศ. ๒๓๓๘) ประดิษฐานในพระที่นั่งพุทไธสวรรย์
ซึ่งเป็นที่ประดิษฐานอยู่จนบัดนี้

เมื่อสมเด็จพระบวรราช เจ้าบรมมหาสุรสิงหนาท
ทศพรคคแต่ก่อน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลกมหาราชโปรดเกล้าฯ ให้เชิญพระพุทธรูป
ในวัดพระศรีรัตนศาสดาราม (วัดพระแก้ววังหลวง)
พระพุทธรูปองค์นี้ได้ประดิษฐานอยู่ในที่นั้นมาตลอด
รัชกาลที่ ๑-๒-๓ ครั้นถึงรัชกาลที่ ๔ พระบาทสม-
เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดพระราชทานให้
พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเชิญกลับ
มาไว้ข้างหน้าเมื่อ พ.ศ. ๒๓๘๔ ต่อมา พระบาทสม-
เด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์
จะประดิษฐานพระพุทธรูปองค์นี้ ณ วัดบวรสถานสุท-
ธาวาส (วัดพระแก้ววังหน้า) จึงโปรดเกล้าฯ
ให้ช่างเขียนตำนานพระพุทธรูปองค์นี้ที่ฝาผนังข้างใน
พระอุโบสถ ยังมีทันดำเรื่อก็แต่ครั้งทศพรคคแต่ก่อน

ความคิดที่จะให้ประดิษฐานพระพุทธรูปหิรัญคไฉน วัด
 บวรสถานสุทธาวาสก็เป็นอันเลิกกันไป พระพุทธรูป
 หิรัญคไฉนประดิษฐานอยู่ณพระที่นั่งพุทไธสวรรย์จน
 ทุกวันนี้

ตามประวัติที่กล่าวมาแต่ก่อน อาจย่อความลง
 ได้ดังนี้

พระพุทธรูปหิรัญคไฉนเมื่อราว พ.ศ. ๗๐๐ มี
 อายุนับถึงเวลานั้นราว ๓๗๓ ปี และประดิษฐานอยู่
 ดังกล่าวปราว ๓๕๐ ปี

ราว พ.ศ. ๓๕๐ ได้เสด็จเข้ามาสู่สยามประเทศ
 และประดิษฐานอยู่ที่กรุงสุโขทัย ราชธานีแรกของ
 ประเทศสยามราว ๗๐ ปี

ราว พ.ศ. ๓๘๒๐ ได้มาประดิษฐานที่พิษณุโลก
 ราว ๕ ปี

ราว พ.ศ. ๓๘๒๕ ได้มาประดิษฐานที่กรุงศรี
 อยุธยา ราว ๕ ปี

ราว พ.ศ. ๓๘๓๐ ได้ไปประดิษฐานที่กำแพง
เพชรราว ๓ ปี

พ.ศ. ๓๘๓๓ ได้ไปประดิษฐานที่เขียงราย ๒๐ ปี

พ.ศ. ๓๘๕๐ ได้ไปประดิษฐานที่เขียงใหม่ ๒๕๕
ปี

พ.ศ. ๒๒๐๕ ได้มาประดิษฐานที่กรุงศรีอยุธยา
๓๐๕ ปี

พ.ศ. ๒๓๓๐ ได้กลับไปประดิษฐานที่เขียงใหม่
๒๘ ปี

พ.ศ. ๒๓๓๘ ได้มาประดิษฐานที่กรุงเทพ ฯ จน
ถึงบัดนี้ได้ ๓๔๔ ปี

โดยนัยนี้ นับว่าพระพุทธรูปองค์นี้เป็นพระพุทธรูป
สำคัญคู่บ้านคู่เมืองของประเทศสยาม มาตั้งแต่ต้น
ประวัติศาสตร์ ผู้แต่งตำนานคือพระโพธิรังษี ได้
พรรณนาอานุภาพของพระพุทธรูปองค์นี้ได้เป็นอันมาก
เรื่องอานุภาพและปาฏิหาริย์ เป็นสิ่งที่เราไม่ค่อยเชื่อ

กันในด้านนี้ แต่เหตุผลของพระโพธิรังษีมีข้อที่
น่าฟังอยู่มาก ในตอนหนึ่งพระโพธิรังษีกล่าวว่า
“พระพุทธดีหิงค์หาชีวิตมิได้ก็จริง แต่อิทธานุภาพ
ด้วยเหตุ ๓ ประการ คือ อธิษฐานผลของพระ
อรหันต์, อธิษฐานผลของเจ้าดังกาหตายองค์ และ
ศรัทธาผลของพระพุทธเจ้า” ซึ่งหมายความว่ากำลัง
ใจของพระอรหันต์ และกำลังใจของเจ้าดังกา
พร้อมทั้งกำลังแห่งพระพุทธศรัทธา กระทำให้พระ
พุทธดีหิงค์เป็นพระพุทธปฏิมากรที่ทรงอิทธิฤทธิ์ อีก
ตอนหนึ่งพระโพธิรังษีกล่าวว่า “พระพุทธดีหิงค์เมื่อ
เสด็จประทับอยู่ที่ใด ๆ ย่อมทรงทำให้พระพุทธ
ศรัทธารุ่งเรืองดังดวงประทีป เหมือนหนึ่งว่าพระ
พุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่”

ข้าพเจ้าผู้เขียนตำนานย่อฉบับนี้ มีความเชื่อมั่น
ในอิทธิฤทธิ์ของพระพุทธดีหิงค์อยู่มาก อย่างน้อยก็
สามารถบำบัดความทุกข์ร้อนในใจให้เหือดหาย ผู้

ได้มีความทุกข์ร้อนในใจ ท้อถอยหมดมานะด้วยเหตุ
 หนึ่งเหตุใด ข้าพเจ้าขอแนะนำให้มาจุตรูปเทียนบูชา
 และนั่ง ๆ มองดูพระองค์สัก ๓๐ นาที ความทุกข์
 ร้อนในใจจะหายไป ดวงจิตที่เหี่ยวแห้งจะกลับสด
 ชื่น หัวใจที่ท้อถอยหมดมานะจะกลับเข้มแข็งมีความ
 มานะพยายาม ดวงจิตที่หวาดกลัวจะกลับกล้าหาญ
 ดวงจิตที่เกียจคร้านจะกลับขยัน ผู้หมดหวังจะ
 กลับมีหวัง คุณานุภาพของพระพุทธเจ้าจึง
 กล่าวมานี้ กระทำให้ข้าพเจ้าเชื่อเหตุผลของพระ
 โพธิวัตรว่า อริยฐานพล คือกำลังใจของพระ
 อรหันต์ และเจ้าตั้งกามัถ์ร่างพระพุทธเจ้าได้เข้า
 ไปอยู่ในองค์พระพุทธเจ้าพร้อมทั้งคำสอนพลของ
 พระพุทธเจ้า และข้อที่พระโพธิวัตรกล่าวว่า พระ
 พุทธเจ้าประทับอยู่ในที่ใด ก็เหมือนพระพุทธ
 เจ้าประทับอยู่ณที่นั้น ขอนกัสมจริง ใครที่ได้เห็น
 พระพุทธเจ้า แม้แต่ยังมีได้ฟังพระธรรมเทศนาเลย

ก็มีความสบายใจในทันทีที่ได้เห็น ผู้ที่ได้เห็นพระ
พุทฺธสิหิงค์ย่อมได้รับผลอย่างเดียวกัน

พระพุทฺธสิหิงค์เป็นที่เคารพสักการะของพระราชา
สิบคี่แคว่ประชาชนชาวสยามมาตลอดเวลากว่า ๖๐๐
ปี รัฐธรรมนูญฉบับจำลองที่ประดิษฐานอยู่ใน
จังหวัดต่างๆ ทว่าพระราชอาณาจักรสยามนั้น ก็ได้ทำ
ขึ้นและรักษาไว้ภายใต้อำណภาพของพระพุทฺธสิหิงค์
และด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้แน่นอนว่า พระพุทฺธสิหิงค์
เป็นพระพุทฺธรูปคู่บ้านคู่เมืองของประเทศสยาม

ขอความลุ่มลัดดีจังมีแต่ท่านทั้งหลาย ที่น้อม
ใจกระทำสักการะบูชาพระพุทฺธสิหิงค์ ผู้ทรงพระคุณ
อันประเสริฐ ขอให้อำណภาพของพระพุทฺธสิหิงค์จง
เป็นเครื่องช่วยเหลือให้ท่านมีความเจริญรุ่งโรจน์ทุก
สถานเทอญ.

สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวราลงกรณ
มหาเถรสมาคม คณะกรรมการ
พุทธศาสนา ๒ ๕๕